

HEGEDŰS JUDIT

PEDAGÓGUSOK AZ AGRESSZIÓRÓL

Az utóbbi évek eseményei azt sugallják, hogy az iskola belső világához egyre inkább hozzátartozik az agresszió. Az agresszív gyermekek (és felnőttek, szülők) különösen próbára teszik a körülöttük lévők türelmét, tűrőképességét. Pedagógusként gyakran eszköztelennek és tehetetlennek érezzük magunkat a problémával szemben, holott szinte mindennap találkozhatunk az agresszivitás negatív jelenségével. Azonban nem szabad elfeledkezni arról, hogy az agresszió biológiai mechanizmusai az emberi adottságok körébe tartoznak. Buda Mariann felhívja arra a figyelmet, hogy az agresszió olyan energiaként is felfogható, amelyet nem lehet és nem szabad megsemmisíteni, mivel nélkülözhetetlen életünkben: *„ha minden agressziót sikerülne kitörölni az emberekből, talán soha nem tudnánk többé bátran kezdenyézni”* (Buda, 2006. 9. o.). Egyetértve ezzel a megállapítással, kutatásunkban elsősorban azt vizsgáltuk meg, hogy a pedagógusok miként élik meg a Ranschburg Jenő által megfogalmazott *agressziót*, azaz minden olyan *szándékos cselekvést*, amelynek indítéka, hogy *valakinek vagy valaminek kárt, sérelmet vagy fájdalmat okozzon* (Ranschburg, 1995. 90. o.).

Kutatásunkban általános és középiskolai tanárok vettek részt, akik az ország egész területéről jöttek, így miskolci, ózdi iskolában dolgozó pedagógus véleményét ugyanúgy megismerhettük, mint a budapesti vagy soproni iskolákban oktató kollégáét. Az iskolatípusok tekintetében is sokszínűség volt jellemző: 14 általános iskolai tanító, 14 általános iskolai, 14 gimnáziumi, 14 szakközép-, illetve szakiskolai tanár vett részt kutatásunkban (Jelen írásunkban a kutatás egy részét emeltük ki, kifejezetten azokat a részeket közöltük, amelyek az agresszivitásra vonatkoznak. Tisztában vagyunk azzal, hogy nem általános körképet adtunk, nem is erre törekedtünk.)

*...a fókuszcsoportos
beszélgetéseken
összesen 56
pedagógus
vett részt...*

A résztvevők általában már 5 évnél többet töltöttek el a pályán, de volt olyan kolléganő, aki 28 éve ugyanabban az iskolában tanított. Nemi megoszlás tekintetében nagyon jól látható az általában a pedagógustársadalomra jellemző arány: 56 fő közül hatan voltak férfiak. A fókuszcsoportban résztvevők mindegyike más-más iskolából jött, és mi is tudatosan törekedtünk arra, hogy vegyes csoportok jöjjenek létre. Összesen tehát 56 pedagógus vett részt azokban a fókuszcsoportos beszélgetéseken, amelyeket

2008. január-februárban szerveztünk egy pedagógus szakvizsgás képzés keretein belül. 5-6 fős csoportban beszélgettünk arról, hogy az agresszivitás milyen típusaival találkoztak, szerintük kikre jellemző leginkább az agresszív viselkedés; hogyan élik meg az agresszivitást a pedagógusok. A hozzávetőleg 90 perces beszélgetést egy moderátor vezette (jelen sorok írója), a résztvevők beleegyezésével videofelvétel készült. Az elemzés során elsősorban kvalitatív szempontokat érvényesítettünk, a témák mentén különböző kategóriákat határoztunk meg. Alapvetően két szempontot vettünk figyelembe az elemzésnél.

*...személyes,
régis sérelmek,
ki nem beszélt
érzelmi viharok...*

Egyrészt kitértünk arra, hogy a pedagógusok mit mondtak az adott témáról, másrészt arra is figyeltünk, hogy milyen volt az a szituáció, amelyben beszélgettünk. Érdekes volt szembesülni a fókuszcsoportos beszélgetések során, hogy igen erőteljesen érzelmi dominánság jellemezte a beszélgetéseket, személyes, régi sérelmek, ki nem beszélt érzelmi viharok gyakran jelentek meg. Azonban az egyfajta megnyugvást adott a résztvevőknek, hogy szembesülhettek azzal, hogy nem csak ő személy szerint küzd ezzel a problémával. A moderátort mindegyik kolléga már ismerte, így az ő személye biztonságot nyújtott az összes résztvevő számára. A moderálás során igyekeztünk betartani a következő szabályokat:

- Ne mondjuk el saját véleményünket!
- Ne legyünk túlságosan aktív résztvevők!
- Ne minősítsük, ne értékeljük a hallottakat!
- Higgadtan hallgassuk végig a véleményeket!
- Vegyük észre a csoportdinamikai folyamatokat!

Nézzük meg, hogy milyen eredmények születtek beszélgetéseink során!

MILYEN TÍPUSÚ AGRESSZIÓVAL TALÁLKOZHATUNK AZ ISKOLAI VILÁGBAN?

Tudjuk, hogy az agresszióknak igen sokféle típusa van. A kollégák szinte mindegyik típusú erőszakról beszámoltak beszélgetéseink során.

A területiális erőszak leggyakrabban a kortársakból kialakuló, iskolában is érzékelhető bandákhoz köthető, akik a birtokba vett terület védelmében szinte bármire képesek: „Az iskolánkban van egy 7-8. osztályos fiúkból álló banda. Ide azok a gyerekek tartoznak, akik az iskola kemény magjai. Az udvaron kisajátítottak egy területet, és vérre menő harccal őrzik azt. Most derült ki, hogy megsarcolták azokat a gyerekeket, akik leültek a padjukra, az egyik nagyon kemény verekedés azért robbant ki, mert az iskola másik bandája felvette a harcot ez ellen.”

Hasonlóan gyakori probléma a tulajdonnal, birtoklással kapcsolatos agresszió, a gyerekek erős agresszióval reagálnak arra, ha elvesznek tőlük valamilyen tárgyat. Ugyanakkor a kollégák közül többen (leginkább tanítók) felhívták a figyelmet arra, hogy sok gyereknél nem alakult ki a magántulajdon fogalma: „Számomra is megdöbbenő volt az eset. Az egyik gyerek rendszeresen elvette mások tárgyait – rádiókat, ceruzákat, csokit, apró dolgokat. Ebből mindig nagy konfliktus robbant ki az osztályban, a gyerekek nehezen tolerálták, hogy mindig kérdés, kérés nélkül 'kiszolgálja' magát a gyerek. Eleinte szóban, majd egyre inkább verekedéssel büntették. Akkor, amikor elkezdtem beszélgetni 'szarkánkkal' kiderült számomra, hogy bizony senki sem tanította meg a gyereket, hogy más tulajdonát nem szabad elvenni.”

A rangsorral kapcsolatos agresszió elsősorban a serdülőknél jellemző. A csoporthierarchia kialakulásával kapcsolatos agresszív konfliktusokról számoltak be a kollégák. Tudjuk, hogy minden csoportnak megvan a maga sajátos hierarchiája, ahová a tagok a csoportalakulás folyamatán keresztül kerülnek be. Ez a folyamat azonban nem minden esetben mentes agressziótól, gondoljunk csak a különféle beavatásokra. Egy ilyenről számolt be az egyik középiskolai tanár: „Iskolánkban kialakult az a szokás, hogy a felsőbb évesek szecskatábort szerveznek az iskolába kerülő tanulóknak. Ez tavaly nagyon nagy felháborodást váltott ki, miután mi, tanárok lefeküdtünk, a gyerekek megcsinálták a saját beavatási szertartásukat. Megalázó helyzetbe hozták a gyerekeket, egy lábon kellett állniuk több mint félórán át, lekötötték a gyerekeket, gyalázkodó mondatokat mondtak velük és az, ami miatt aztán feljelentés is történt, a lekötözött gyereket lepisilték. Már elindult az eljárás is a fiatalokkal szemben. Ez nekünk pedagógusoknak is nagy lecké volt. Idén már másként fogjuk csinálni.” De még sorolhatnánk tovább, gyakori beavatási szertartás – több kolléga is beszámolt róla – a „csillagrúgás”, amikor az idősebbek az alvó gyerek lábujjai közé papírdarabot tesznek, amit meggyújtanak, a felébredő elsőéves pedig „csillagokat rúg”, ahogy próbál megszabadulni az égő papírtól. Ez már a csoportos agresszió

ót is jelenti. Fontos kiemelni, hogy ez nemcsak a kortársak, a kisebb gyerekek felé irányulhat, hanem a pedagógusokkal szemben is megjelenhet. Erre kiváló példa azok az események, amikor az osztály hallgatólagos belegegyezésével hozzájárult a tanárveréshez.

Megfigyelhető a *kívülállóval szembeni agresszió*, azt, aki a csoporton kívül áll, csúfolják, üldözik, erősítik benne azt az érzést, hogy „Te nem tartozol közénk!”. A kívülállóval szembeni agresszió mindenféleképpen erősíti az adott csoport kohézióját, még ha ez gyakorta nem is igazán megfelelő eszközökkel történik.

Az iskolai életben szinte kikerülhetetlen a *frusztrációs agresszió*, ami azt jelenti, ha a gyermekek megakadályozzák valamilyen cél elérésében, ha fájdalmat okoznak neki, vagy valamit elvesznek tőle, azonnal spontán agresszívan cselekszik. Az iskolai élet teli van frusztráló tényezővel, a gyerek nem mehet oda, ahová akar, szabályoknak kell megfelelni, nem teheti azt, amit akar. Ebből a helyzetből szinte elkerülhetetlen az agresszivitás valamilyen formája.

A pályakezdő pedagógusok saját szemükből kifejezetten gyakran emelték ki az *explorációs agresszió* jelenségét, amikor az új csoporttag „próbálgatja” a cselekvési lehetőségeket és korlátokat a csoportban: „Két évvel ezelőtt kezdtem el tanítani ebben az iskolában. Rögtön az egyetem után itt kaptam állást. Az első félévben nagyon kószolgattak a gyerekek, próbálgatták a határokat, játszmáztak velem. Azt nézték meg, vajon meddig lehet ellenállás, büntetés nélkül elmenni? Szabályszerűen módszeresen kikészítettek, az hagyján, hogy nem hagytak órát tartani, de többször megfenyegettek.”

Pedagógusként egyre gyakrabban találkozhatunk a *szülői agresszióval*. Érdekes volt számomra, hogy inkább az általános iskolai pedagógusok számoltak be erről részletesebben, a serdülőkkel foglalkozó pedagógusok körében kevésbé fogalmazódott meg problémaként. Igen kegyetlen szülői bánásmódot emeltek ki a pedagógusok: „Pisti már négy éve hozzánk járt, csendes fiú, aki sose vett részt a gyerekek játékában. Egyszer cigarettacsikk nyomát láttam meg az alkarján, ekkor derült ki, hogy módszeresen kínozzák a gyereket. Arra hivatkoznak a szülők, hogy ők csak embert akarnak nevelni gyerekeikből. Nem értették, hogy nem ez a legjobb módszer a gyerek fegyelmezésére.” A kolléganő által elmondottak is arra utalnak, hogy az „ököljog” még mindig számos családban érvényes.

*...hagyján,
hogy nem hagytak
órát tartani,
de többször
megfenyegettek...*

Az 56 kolléga közül 11 főnek volt olyan élménye, amikor a gyermek öngyilkosságot követett el vagy kísérelt meg. Az *autoagresszió* alatt nemcsak az öngyilkosságot kell érteni, hanem egyéb a saját testre irányuló agressziót is, így például a körömrágást, ajakharapdálást, öncsonkítást, falcolást. Ennek háttérében szinte mindig valamilyen belső feszültség áll, melyet az illető személy ilyen formában kíván levezetni. A kollégák számára gyakorlata nem teljesen egyértelműek ezek a jelzések. Érdeemes tudni, hogy az öngyilkosságot megkísérlők rendszerint jeleznek tettük előtt, ahogy ezt – sajnos csak utólag – az egyik beszélgetőpartnerünk is érzékelte: „Nagyon csendes és rendes gyerek volt, talán túlságosan is. Néha láttam a karján sebeket, de akkor még nem tudtam, hogy ezek mit jelentenek. Sose volt gond ezzel a gyerekkel, egyetlen egyszer emlékszem arra, hogy egy mondatomra hirtelen nagyon kitört, de azonnal visszavonult a maga csigaházába.”

Az agresszió más típusú felosztásával is találkozhatunk (Nádasi, 2006). Az agresszió fajtái a megnyilvánulás módja szerint beszélhetünk *cselekvésben megnyilvánuló agresszióról*, ilyen például mások fizikai bántalmazása; valamint *verbális agresszióról* (szitkozódás, becsmérlés, fájdalmat okozó, sértő szóbeli minősítések), illetve *szimbolikus agresszióról* (ilyen például az agresszív viselkedés ritualizált formái, mint a nyelvöltögetés, ökölrázás, egyéb gesztusok stb.), ezentúl a *tárgyi agresszióról*, melyhez a tárgyak dobálása, rongálása tartozik.

A pedagógusok érdekes módon beszélgetéseink során nem emelték ki a verbális agressziót, mintha „asszimilálódtnak” volna ehhez, a fizikai bántalmazás viszont egyértelműen megjelent a nehézségek felsorolásakor. Fontos kiemelni, hogy ezek az agressziótípusok általában nem önmagukban fordulnak elő, hanem együtt is járhatnak.

Pedagógiai szempontból az iskolai agresszióknak két változata ismert (Nádasi, 2006): a szituatív és az időben elhúzódó agresszió. A *szituatív agresszivitást* általában konkrét helyzetből adódik, melynek háttérében rangsor problémák, territoriális fenyegetettség, vagy valamiféle frusztráció áll. Ez az agresszió általában nem egy tartós konfliktushelyzetre utal, ugyanakkor a konfliktus kirobbanása rendszerint heves, látványos: „Nálunk mindennaposak a verekedések, kakaskodások. Bármire ugranak a gyerekek, semmiféle tűrőképességük nincs, ha valami nem úgy van, ahogy ők azt szeretnék, azonnal ütnek, visszafeleselnek ocsmány módon.”

...az autoagresszió
háttérében
valamilyen
belső feszültség áll...

Ezzel szemben az időben elhúzódó agresszió kevésbé látványos, viszont tartós állapotra utal. A szakirodalom ezt a jelenséget nevezi iskolai bullying-nak. Arról a folyamatról van szó, amelynek során egy csoport folyamatosan, egyre erősödő nyomással igyekszik kirekeszteni magából azt a csoporttagot, akit valamilyen szempontból gyengébbnek, sebezhetőnek és irritálóan másnak ítél: *„Az osztályomba került egy kicsit kövérebb gyerek, aki – valljuk be őszintén – nem volt eléggé ápolat, ‘szaga’ volt. Nem vagyok büszke rá, de abban a pillanatban, hogy megjelent, ő lett az osztály áldozata.*

Először nem is vettem észre, hogy milyen pszichés szekálásnak tették ki ezt a gyereket. A sértegetés és kigúnyolás mellett idővel fizikailag is bántották. Én csak ekkor vettem észre...”

*...egyszerűen
elfogytak
az eszközeim...*

KI A BÁNTALMAZÓ?

A fókuszcsoportos beszélgetés során tudatosan nem irányítottuk a pedagógusokat abba az irányba, hogy csak a gyerek-gyerek közötti bántalmazásról beszéljenek, így beszélgetéseink során megjelent a gyerek mellett a szülő is mint bántalmazó, sőt négy pedagógus saját kollégájának fegyelmezési szokásain is elgondolkodott hangosan.

Az erőszakoskodó gyerek gyakran élvezzi a hatalom érzését, ugyanakkor érzelmi bizonytalanság, meg nem felelés vagy kisebbségi érzés is jellemezheti (kicsi és gyenge vagyok, ezt akarják ellensúlyozni). Természetesen az otthoni környezet is hozzájárulhat az iskolai agresszivitáshoz: otthon rátelepedtek, vagy más módon kihasználják őt, esetleg a családban ő a bűnbak, vagy vele is erőszakoskodnak. A teljesítményorientált szülők elvárása a gyerekekkel szemben az, hogy mindenáron sikeresek legyen, amiért túl nagy áldozatot kell hoznia, kárpótlásul megvet másokat. Az erőszakoskodó gyermeknek általában nincs sikerélménye, nem találja a helyét az adott közösségben, ki szeretne tűnni, bár az ehhez felhasznált eszközök a többségi társadalom számára nem elfogadottak. A kollégák zöme a kortársak egymás közötti agresszív viselkedéséről számolt be, azonban a beszámolóikban megjelent a tanárok szembeni erőszak is, melynek elkövetője nemcsak a gyermek, hanem valamilyen családtagja: *„Sose fogom elfelejteni. Nálunk rendszeres az, hogy a gyerekek elküldenek melegebb éghajlatra, és persze ezt a szülő nem gátolja, sőt a gyerekekkel együtt ordítózik velem. De azért arra nem számítottam, hogy kárt tehetnek nekem. Egyik nap autóval jöttem az iskolába, míg kint állt a kocsim, beverték a szélvédőmet, mindenki tudta,*

hogy ki volt az, mert látták, hogy a P. nagybátyja arra sétált, de nem mertem feljelentést tenni...”

A rongálás mellett sajnálatos módon egyre gyakrabban hallunk olyan esetről, amikor a pedagógus testi épségét veszélyeztetik tanítványai vagy szülei. A kollégák közül egy szakiskolában dolgozó kollégánót ért ilyen jellegű támadás, a fiatal megbuktatását a család megtorolta, csak a portás és a testnevelő tanár tudta „leszedni a fiatalt” a tanárnőről. A fiatalt fel-függesztették, sőt jogilag is felelősségre vonták. Látható, hogy a hírekben megjelenő esetek nem annyira különlegesek, mint amennyire a sajtó „tálalja” nekünk. A szociálisan marginalizálódott területeken lévő iskolákban szinte mindennapi jelenség a pedagógusok elleni agresszivitás valamely formája. Érzékeljük és érezzük ezt, de úgy tűnik a beszélgetéseinkből, hogy egyenlőre kezelni még képtelenek vagyunk.

HOGYAN ÉLJEM TÚL AZ AGRESSZIÓT?

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés talán egyik legérdekesebb része volt az, amikor a pedagógusok saját érzelmeiket mondták el az iskolai agresszivitással kapcsolatban. Tapasztaljuk, hogy a pedagógus kollégák gyakran magukra hagyottak, számukra nem biztosítottak a szupervízió lehetőségei, kevésbé gyakorlat a problémák tudatos, külső segítségével történő feldolgozása. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a beszélgetésünk ez a része szinte egy szupervízióhoz kezdett hasonlítani: a „nem mondhatom el senkinek, elmondhatom hát mindenkinek” érzés áthatotta a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetést.

A kollégák – főleg azok, akik „nehezebb terepről” jöttek – egyértelműen megfogalmazták tehetetlenségüket, ami nagyon gyakran az inkompetencia érzésével párosult, ugyanakkor a jogi lehetőségeik hiányát is kiemelték: *„Annyira tehetetlenek érzem magamat, egyszerűen elfogytak az eszközeim. Próbáltam szép szóval, kedvesen, igyekeztem szigorúbban, tiltással reagálni a problémára, de mintha lepattant volna róluuk. Folyamatosan azt hallgattam, hogy nekem nincs jogom ehhez és ahhoz. Rendszeresen jönnek a jelzések az igazgató felé, a panaszok, hogy megsértettük a gyermek jogait, de én csak a többiek jogát akartam biztosítani. Egy gyerek tönkreteszi az agresszivitásával az egész osztály életét, most ki akkor a fontosabb? Az egyén vagy a csoport? Folyamatosan ezen dilemmázok. És senki sem segít ebben.”* A kollégánó elkeseredése nem volt egyedüli, véleményéhez beszélgetőtársai is

*...nem
biztosított
a
szupervízió ...*

csatlakoztak, jogosan merül fel bennük a kérdés, ki védi meg a pedagógusokat? Mert bizony számunkra is meglepő módon, többen is megfogalmazták, hogy félve mennek be az iskolába, a gyerekek közé: *„Félek. Eddig egyszerűen próbáltam titkolni magam előtt, de rájöttem, hogy becsapom magamat. Rettegek attól, hogy mikor fogja valamelyik gyerek agyonverni a másikat, amikor nem figyelek oda, vagy mikor mondanak nekem olyan dolgot, amit egyszerűen nem tudok már lenyelni és elvesztem az önuralmammat.”*

...az otthoni környezet is hozzájárulhat az iskolai agresszivitáshoz...

A félelem mellett a magára hagyatottságuk is megfogalmazódott, és itt nem elsősorban az intézményen belüli támogatás hiányát emelték ki, hanem a tágabb társadalomtól jövő segítséget. Érdekes volt, ahogy az egyik kolléga megfogalmazta: *„Amikor a tévében felmerültek a tanárverések, akkor mindenki úgy tekintett ránk, mint akik lúzerek, miért hagytuk, hogy eddig nőjön ki a probléma. Mi voltunk az inkompetens pedagógustársadalom, mert nem tudunk fejelemelni, de senki sem emelte ki a társadalom felelősségét. Ahhoz, hogy egy gyerek 'ilyenre vete-medjen', kellett az a társadalmi közeg, a család is, amelyben élt. Ahelyett, hogy elgondolkodtak volna azon, hogy nekünk kézzel fogható segítségre van szükségünk, a média minket csócsált.”*

*

Valóban joggal merülhet fel a kérdés, mit tehetünk az agresszió ellen? Természetesen fontos a megelőzés problémaköre, de úgy látjuk, hogy most jelenleg az agresszió kezelése égetőbb probléma a gyakorló pedagógusok életében. Az agresszió háttérben szinte mindig ott áll a *gyermek támasznélküliség érzése*, ezt a bizalom megerősítésével csökkenthetjük, melynek eszköze a megértés és támogatás valamint a sok együtt töltött idő (a gyermeket ne csak egy adott szituáció alapján ítéljük el/meg). Mindemellett nem szabad elfeledkezni a *szabályok* szerepéről, amelyek rendet és irányt adnak a gyermek számára. Ezek nélkül nem alakulhat ki a gyermekek harmonikus fejlődéséhez szükséges stabilitás. Alapvetően fontos, hogy az iskolákban átlátható szabályrendszer legyen, melynek betartása kölcsönös alapokon nyugodjon. Az agresszió kezelésében alapvetően fontos a *gyermek személyiségfejlesztése* is, ahol kiemelten kell foglalkozni a gyermek *önbecsülésének* fejlesztésével: a gyermeknek látnia kell, hogy ő is fontos része a világnak, még akkor is, hogyha viselkedése nem minden

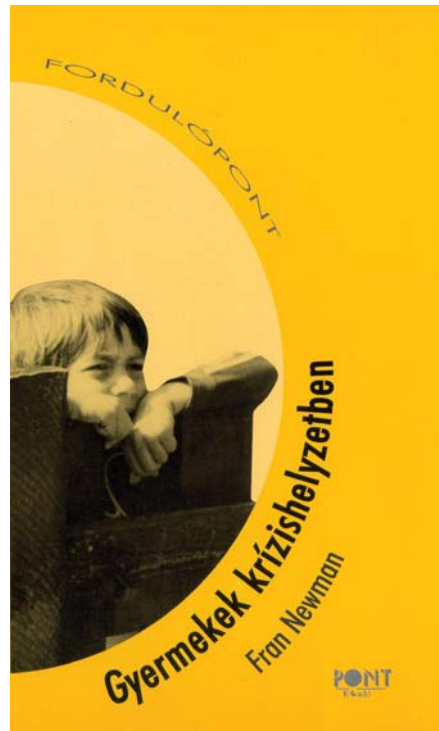

esetben felel meg az elvárásoknak. Az agresszív gyerekek önértékelése rendszerint alacsony, kudarcorientáltság jellemzi iskolai életútját, ami igen nagy mértékben vezet frusztrációhoz és abból adódóan agresszivitáshoz. A pedagógusok oldalán is érdemes átgondolni, hogy mi az, amire felkészítjük, elengedhetetlen a *tűrőképesség, a pszichés teherbírás növelése*, melynek egyik legfontosabb eszköze a kapkodás és türelmetlenség elkerülése a gyermekekkel való foglalkozás során.

Az érzelmi biztonság mellett nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy magának a környezetnek a biztonságosabbá tétele sem árt. A közoktatási intézményeknek érdemes tudatosan ügyelni a következőkre (Hegedűs, 2008. 4. o.):

- Tekintsük át, hogy milyen feszültségnövelő tényezők vannak jelen az intézményben!
- Teremtsünk egy olyan környezetet kollégákkal együttműködve, ahol az alapvető szükségleteket kielégíthetik a gyerekek, és biztonságban érzik magukat!
- Ügyeljünk arra, hogy a gyerekeket ne fárasztjuk le túlzottan, hiszen a fáradt gyermek fokozottabban hajlamos az agresszivitásra!
- Legyenek olyan szabályok, szokások, amelyek világosak, egyértelműek és a gyermekek számára is átláthatóak!
- Legyen az életnek, a tevékenységeknek megszokott rendje, ritmusa!
- Mindig legyünk a gyerekek között, lehetőleg soha ne maradjanak hosszabb ideig felügyelet nélkül!
- Erősítsük, tartsuk tiszteletben a gyerekek önérzetét, önbecsülését! Higgyük el, hogy a „rossz gyerek is lehet jó”!

A már kialakult agresszió nem fog megszűnni magától: ha nem teszünk semmit, az agresszív magatartás rögzül, kiszélesedik és még súlyosabb problémával találkozhatjuk magunkat szemben. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy mit tegyék, ha agresszív a gyerek? Erre kész receptet nem adhatunk, de a kollégák válaszaiból szemezgettünk:

ISBN: 9639312959; Ár: 1727 Ft

napirendi pont

„Egyszer már annyira elegendem volt az egészségből, hogy úgy határoztam, nem fogok idegeskedni, nem hagyom, hogy felhúzzanak. És csoda lett, látták, hogy nem vettem fel a kesztyűt, elkezdtek leszokni rólam. Ezzel párhuzamosan kezdett megváltozni a véleményem a gyerekekről. Egyre többet gondolkodtam azon, vajon miért ennyire agresszívak? Ahogy látták, hogy érdekelnek engem, más lett a kapcsolatunk.”

*

„Hát minden gyereknél mást kell használni. A kudarcaimat szerintem ennek köszönhetem. Azt hittem, hogy úgy kell csinálni, ahogy az a nagykönyvben meg van írva, de nem találtam személyre szabott nagykönyvet. Aztán elkezdtem figyelni az egyént, és megértettem, hogy mi is az oka annak, hogy ő ennyire agresszív. Az otthoni környezet is rendesen ludas volt a dologban.”

*

„Sport, tevékenység – ezek a gyerekek unatkoznak, az pedig a legnagyobb bajkeverő.”

*

„Elmondtam a gyerekkel kapcsolatos nehézségeimet a többieknek is, ez megnyugtató, hogy ők is bajlódnak és közösen megbeszéltük. Sokkal több ötletet kaptam tőlük.”

Tény, hogy az agresszió, a zaklatás, az erőszak jelensége iskoláinkban: létezik. Az iskolai zaklatás, iskolai erőszak megértése, hatékony kezelése nem választható el azoktól a makro- és mikrokörnyezeti hatásoktól, amelyek a felnövekvő generációt folyamatosan érik. Pedagógusként talán érdemes Ranschburg Jenő szavain elgondolkodni: „A nevelés feladata nem az, hogy a gyermek valamennyi agresszióját leállítsa, hanem az, hogy azokat antiszociális irányból proszociális irányba fordítsa...” (Ranschburg, 1995. 106. o.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Buda Mariann (2005): Tethetünk ellene? A gyermeki agresszió. Dinasztia, Budapest.
- Figula Erika (2004): Bántalmazók és bántalmazottak az iskolában. Új Pedagógiai Szemle, 7–8. sz. 223–228.
- Fülöpné Böszörményi Judit (2003): Agresszió a gyermekintézményekben. Új pedagógiai Szemle, 1. sz. 23–35.
- Hegedűs Judit: A gyermek és az erőszak. Együtt a Gyermekvédelemben, 2008. 4. sz. 1–4.
- M. Nádasi Mária (2006): Agresszió az iskolában. In: Golnhofer Erzsébet (szerk.): A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése: Az iskolák belső világa. Bölcsész Konzorcium, Budapest. 72–84.
- Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.